

F

Tampereen Saukonmäen korttelin 362 rakennetun ympäristön inventointi

9.2.2016

Työn tilaaja:

Saukonmäki Oy
Kaupinkatu 26 K I
33500 Tampere

Yhteyshenkilö

Matti Leminen

Työn tekijä:

WSP Finland Oy
Heikkiläntie 7
00210 Helsinki
Puh.: 0207 864 11
Y-tunnus: 0875416-5
www.wspgroup.fi

Yhteyshenkilö

Juho Manka

Alikonsultti

TMI Lauri Putkonen
Lauri Putkonen

Taitto

Ulla Tikkanen, WSP

Sisällysluettelo:

1. Taustaa	3
2. Saukonmäen alueen historiallista taustaa	5
3. Saukonmäki uudistuu	7
4. Saukonmäen liikekeskus ja Saukkola	11
5. Saukonmäen arkkitehtuurin ominaispiirteitä	15
6. Saukonmäen alueen kulttuurihistoriallisesta arvosta	17
7. Rakennuskohtainen luettelo	19
Lähteet	34
Liitteet	37

Kansikuva: Asunto Oy Saukonpuisto

1. Taustaa

Tämän työn tavoitteena on ollut laatia asemakaavatasoinen rakennetun ympäristön inventointi Saukonmäen korttelista 362. Vuosina 2010-2011 laaditussa EHYT-selvityksessä (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella) Saukonmäen alue arvotettiin arkkitehtonisilta arvoiltaan ja alueelliselta yhtenäisyydeltään korkeimpaan luokkaan. Viime aikoina on ilmennyt tarvetta tarkistaa alueen asemakaavaa, joka periytyy vuodelta 1963.

Selvityksen aloituskokous pidettiin 17.11.2015 Tampereella. Paikalla olivat Saukonmäki Oy:n, YH-Kodit Oy:n, Arkkitehtitoimisto Eero Lahden ja Pirkanmaan maakuntamuseon edustajat sekä Tampereen kaupungin asemakaavaosaston ja konsulttien edustajat. Kokouksessa määriteltiin selvityksen rajaus.

Työ käynnistyi joulukuun alussa rakennuskannan dokumentoinnilla sekä arkistoselvityksillä. Alueen rakennuslupapiirustukset käytiin läpi rakennusvalvonnan arkistossa. Arkkitehtitoimisto Tähti-Set Oy:n hallussa olevaan vanhempaan suunnitelma-aineistoon ei ollut tässä vaiheessa mahdollista tutustua. Tampere-Seuran kuva-arkistossa on Saukonmäestä varsin paljon vanhaa kuva-aineistoa, josta osaa on käytetty tämän selvityksen kuvituksena. Alueen lisärakentamista ja kehittämistä on tutkittu Petra Savelan diplomityössä vuona 2010. MA-Arkkitehdit on laatinut 2015 Saukonpuiston perusparannussuunnitelman. Myös alueeseen rajoittuvan Kalevan RKY-alueen rakennetusta kulttuuriympäristöstä on Tampereen kaupunki laatinut selvityksen kesällä 2015.

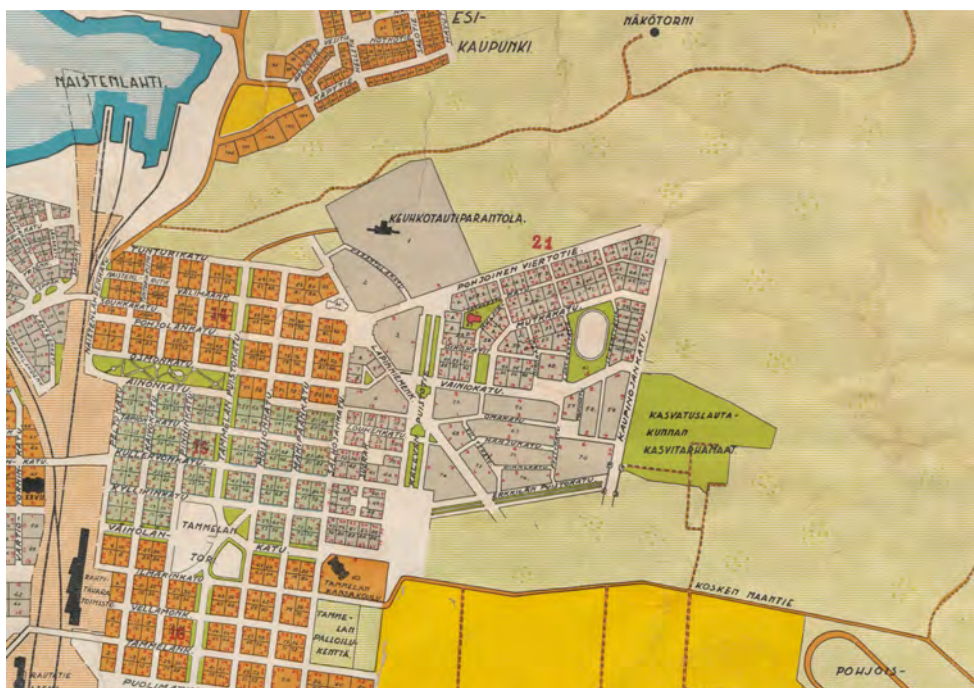
Saukonmäen alueen korjaushistoriasta ja nykytilasta on haastateltu Saukonmäki Oy toimitusjohtajaa Matti Lemistä.

Selvitysraportin luonnos käsiteltiin kokouksessa 7.1.2016. Kokouksessa esitetyt kommentit on otettu huomioon tässä selvityksessä.

Tampereen asemakartta vuodelta 1921. Saukonmäen kohdalla sijaitsevat Vainiokatu, Omakatu, Harjukatu ja Rinnekatu. Kaavassa alueelle oli merkitty kaksi julkista rakennusta. Tampereen kaupunginkirjasto.

Tampereen asemakartta vuodelta 1930. Julkiset rakennukset ovat hävinneet kartalta ja Tampellan työväenasuntoja on jo alettu tässä vaiheessa rakentaa. Tampereen kaupunginkirjasto.

Arkkitehti Birger Federleyn suunnittelemia kaksikerroksisia puisia työväenasuntoja Omakadun varrella. Kuva E. M. Staf 1950. Tampere-Seuran kuva-arkisto.

Ilmakuva Saukonmäen vanhasta puutaloalueesta vuodelta 1930. Vasemmassa yläkulmassa Ludekylän talot. Tampere-Seuran kuva-arkisto.

Arkkitehti Bertel Strömmerin suunnittelemia Tampellan työsuhteenasuntoja 1940-luvulta. Kuva n. Vuodelta 1960 Tampere-Seuran kuva-arkisto.

2. Saukonmäen alueen historiallista taustaa

Saukonmäen nimen alkuperästä on useampia-kin tulkintoja, joita ei tämän suppean selvityksen puitteissa ole voitu tarkistaa. On muun muassa esitetty nimen juontuneen Saukon torpasta. Varmaa on, että Tammelan takaista aluetta on käytetty metsälaitumena ja karjaa vartioi Tampereen kaupungin palkkaama paimen. Myöhemmin 1920-luvun alussa aluetta ryhdyttiin kutsumaan Petsamoksi. (Wacklin 1998, 9–11).

Tammelan tausta-alueiden maankäytöstä laadittiin vuonna 1917 alustava järjestelyohjelma, ja ohjelmaa noudatteleva Tammelan ja Petsamon kaupunginosien asemakaava vahvistettiin 1921. Tampereen itäisten kaupunginosien asemakaavasta järjestettiin vuonna 1922 laajamittainen suunnittelukilpailu, jonka voitti arkkitehti Birger Brunila. Kilpailuehdotuksen pohjalta tilattiin Brunilalta yleisasemakaava, joka valmistui vuonna 1924. Brunilan ideat siivittivät sittemmin asemakaava-arkkitehti Elis Kaalamon suunnittelemaa, vuonna 1938 vahvistettua yleisasemakaavaa. (Hakkarainen 2011, 27, Kalevan RKY-alue 2015, 6). Petsamon kohdalla tämä merkitsi toisaalta omakotiajatuksen mahdollistavaa rakentamista ja toisaalta kaupungin sosiaalista

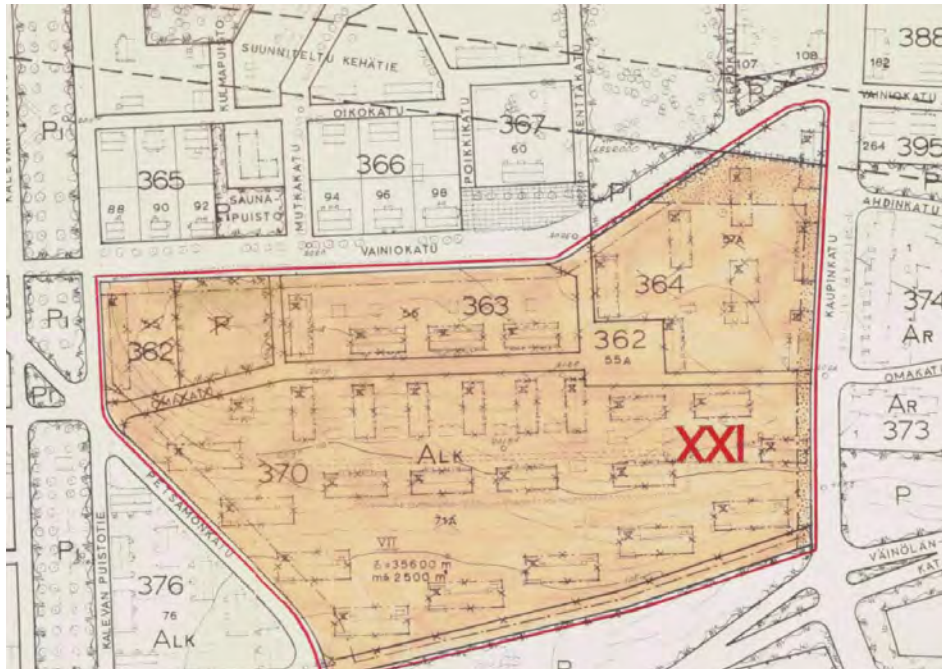
asuntotuotantoa sekä teollisuustyöväestön asuttamista yhtiöiden, täällä lähinnä Tampella, rakentamiin vuokrataloihin. Koko toimintaa saneli sisällissodan jälkeinen ankara asutuspöytä ja yhtenäisen yhteiskunnan luominen nuorelle tasavallalle. Tampella oli tehnyt kaupungin kanssa vuokrasopimuksen 50 vuodeksi.

Tampella, virallisesti Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Oy, ryhtyi sisällissodan jälkeen parantamaan työntekijöidensä asuinoloja. Haluttiin eroon Kyttälän ahtaista, hygienialtaan puutteellisista kortteeriasunnoista eivätkä lähellä tehdasta sijainneet Masuuninmäen asuintalotkaan riittäneet kasvavalle kysynnälle. Tilalle haluttiin luoda valoisia asuin ympäristöjä tarpeellisin mukavuuksin. Näin syntyi Saukonmäen alueelle 1920-luvun alussa Pellavanpetsamon tunnettu asuinalue. Ensimmäinen rakennusvaihe käynnistyi 1920 ja toinen 1927. Suunnittelijoina olivat tamperelainen arkkitehti Birger Federley sekä helsinkiläinen Harald Andersin, molemmat työväenasuntojen suunnitteluun perehtyneitä. Hirsiset kaksikerroksiset talot sisälsivät joko 12 tai 8 asuntoa. Rakentamisesta vastasi Pellavatehtaan rakennuskonttori. Federley suunnitteli

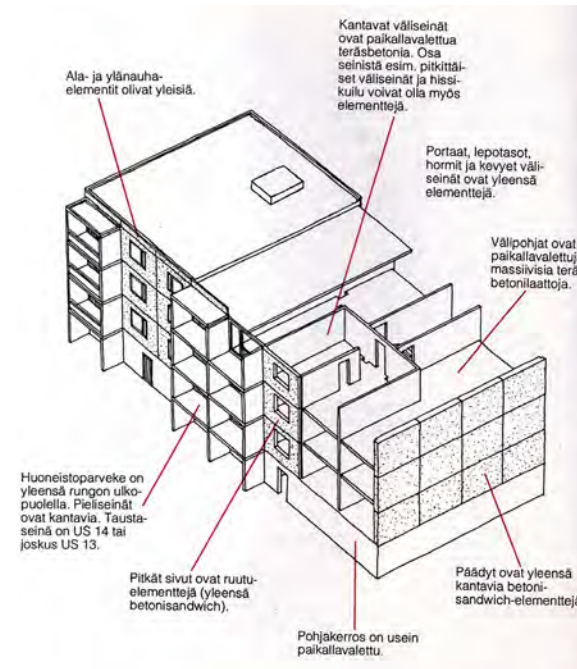
Kumpukadun ja Andersin Omakadun talot. Paula Kivinen on verrannut Pellavanpetsamon kokonaisuutta Helsingin Käpylän puutarhakaupunginosaan. (Wacklin 1998, 38). Erityisesti Federleyn suunnittelemissa taloissa on tunnusomaista hienostunut klassisismi.

Tampella jatkoi Saukonmäen rakentamista alueen etelärinteellä 1941. Jatkosota hidasti rakennustoimintaa ja alue valmistui lopullisesti vasta 1947. Tällä kertaa suunnittelusta vastasi kaupunginarkkitehti Bertel Strömmer. Seitsemän kaksikerroksista, puurakenteista asuintaloa olivat rapattu ja ilmeeltään pelkistetyn funktionalistisia. Niissä oli sekä yhden huoneen ja keittokomeron sekä vesipisteen käsittäviä asuntoja, joissa oli yhteiskäymälät ja -suihkut tai isompia huoneistoja, joissa oli tilavat keittiöt ja omat käymälät. Kunkin rakennuksen päädyssä oli yksikerroksinen osa, jossa oli myös asuntoja. Yhteistiloissa oli lisäksi ajanmukaiset pesutupa ja saunaosastot sekä pyörävarastot. Mainittakoon, että Strömmer oli jo 1920-luvulla suunnitellut kaupungin vuokratalot, ns. Ludekylän talot naapurikorttelissa. (Wacklin 1998, 52).

Asemakaava-
arkkitehti Aaro
Alapeuson laatima
Saukonmäen
asemakaava
vuodelta 1963.

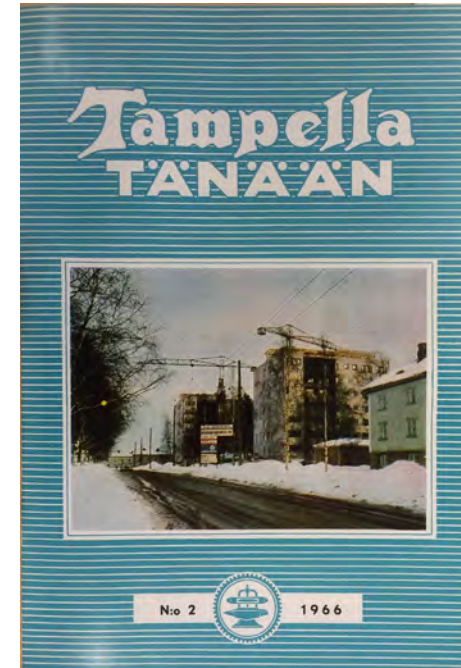

Vainiokadun
pistetaloit kohoavat.
Kuva vuodelta 1967
Veikko Lintinen,
Tampere-Seuran
kuva-arkisto.

Elementtitalon ns.
kirjahyllyrunko, jota
myös Saukonmäen
lamellitaloissa
sovellettiin. Kuva
kirjasta Mäkiö et. al.
1994, 64.

Tampellan
henkilöstölehti
Tampella tänään
seurasi tiiviisti
Saukonmäen
rakentumista.
Numeron 2/1966
kansi.

3. Saukonmäki uudistuu

Tampella käynnisti jo 1960-luvun alussa selvitystyön Saukonmäen tulevasta käytöstä koska kaupungin kanssa tehty vuokrasopimus oli päättymässä ja yhtiön rakentamat vuokra-asunnot auttamattomasti vanhentuneita – olkoonkin, että uusimmat niistä olivat tuskin kahdenkymmenen vuoden ikäisiä. Tampella halusi sitä ennen ostaa koko Saukonmäen alueen, luovuttaakseen tontit perustettaville asunto-osakeyhtiöille omakustannushintaan. Neuvottelu kaupungin kanssa johtikin lopulta sopimukseen hieman laajemmasta alueesta. Alkuperäiseen vuokrasopimukseen oli sisällyttänyt noin 4,7 hehtaarin alue, jota myöhemmillä sopimuksilla oli laajennettu noin 6 hehtaariin, mutta nyt kaupunki oli valmis myymään 7 hehtaarin alueen. Hinnaksi sovittiin 1,78 miljoonaa markkaa. Kauppa hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa kiihkeän keskustelun jälkeen vuonna 1963. Professori Olli Kivinen laati Tampellan tilauksesta alueen yleissuunnitelman, jonka pohjalta tamperelainen arkkitehti Jaakko Tähtinen teki asemakaava- ja rakennussuunnitelman. (Kaupunginhallituksen pöytäkirjat 1963, 276, Wacklin 1998, 52-53, Asuinalueiden inventointi

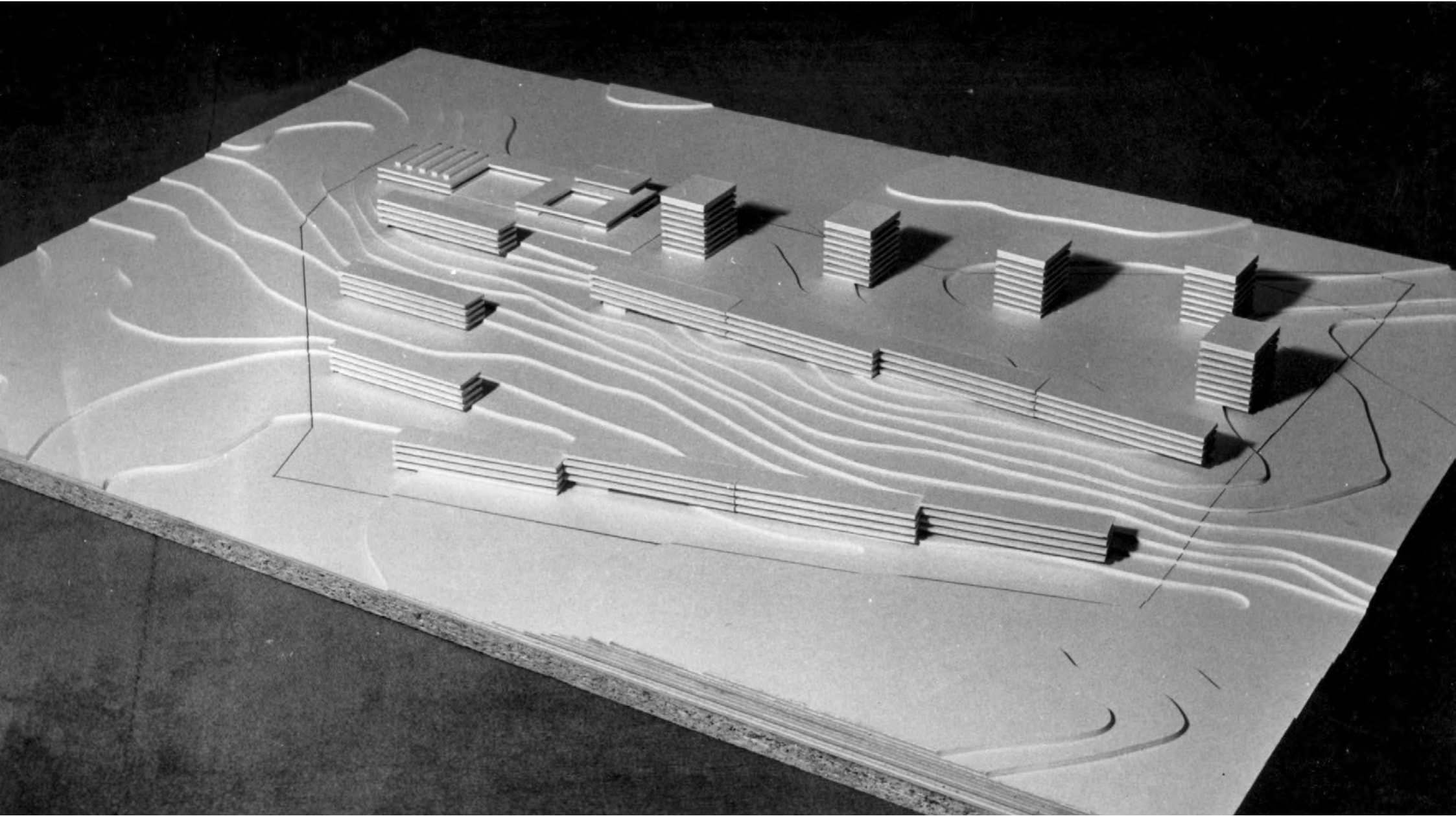
ja arvottaminen 2010, 28). Lopullisen asemakaavan laati Tampereen asemakaava-arkkitehti Aaro Alapeuso, asemakaavaopin professori Otto-livari Meurmanin opit sisäistänyt suunnittelija. Sisäasiainministeriö vahvisti kaavan 22.8.1963. Nykyisiin asemakaavoihin verrattuna Saukonmäen asemakaava on varsin niukkailmeinen. Koko korttelista on muodostettu yksi tontti tai kortteli merkinnällä ALK (yhdistettyjen liike- ja asutokerrostalojen korttelialue) ja sen rakennusoikeudeksi on merkitty sallittu kerrosala 35600 neliometriä. Liikehuoneistoja saa kaavan mukaan tehdä enintään 2500 neliometriä. Maksimikerroskorkeudeksi on määrätty seitsemän kerrosta. (Saukonmäki korttelikortit 2010, 6-7).

Tampellan henkilöstölehdessä Tampella tänään on vuoden 1966 ensimmäisessä numerossa kertomus Tampellan sosiaalitoiminnasta edellisenä vuonna. ”Asutokysymys on edelleen sosiaalisen työkentän suurin ja vaikein problema.---Parhaana todisteena tampellalaisten kiinnostuksesta kerrostaloyhtiöiden perustamistoimintaa kohtaan voidaan pitää sitä runsasta

ilmoittautuneiden määrää, mikä kertyi v. 1964 vireille pannun Saukonmäen kerrostalosuunnitelman johdosta toimeenpannussa ennakkotiedustelussa. Nousihan halukkaiden määrä tällöin niin suureen lukuun kuin 650. Kahden yhtiön As. Oy Saukonportin ja As. Oy Saukonrinteen, joista viimeksi mainittu on ns. Arava-yhtiö, perustaminen tapahtui viime vuoden lopulla, ensiksi mainitun aloittaessa rakentamisen marraskuun alussa.” (Tampella tänään I: 1966, s. I.)

Taustalla Asunto Oy Saukonrinne ja etualalla Ludekylän vanha puutalo

Saukonmäen pienoismallista näkyy, että alun perin pitkiä kytettyjä lamellitaloja tuli olla kaksi. Alueen keskellä olevat lamellit toteutettiin kuitenkin erillisinä. Myös Saukkolan kohdalla tämä suunnitelma ei toteutunut. Tampere-Seuran kuva-arkisto.

Tarkasteltaessa Saukonmäen ”pienoislähiön” olemusta, tuo se mieleen Olli Kivisen luomat Helsingin Pihlajamäen ja Vantaan Kaivokselan lähiöt. Saukonmäen alueelta puuttuu kuitenkin Pihlajamäen veistoksellinen yleisote ja lähempää sukulaisuutta löytyykin Kaivokselan pitkistä, rinteitä myötäilevistä lamelleista ja pistetalorypäistä. Kaivokselan lähiö rakennettiin vuosina 1961-65. Tampere-Seuran kokoelmissa on kuva Saukonmäen pienoismallista, mistä ilmenee, että tontin keskellä oleva lamellitalo, nykyinen As Oy Saukonselkä, oli alun perin tarkoitettu huomattavasti pitemmäksi. Koska asemakaavamääräyksissä ei otettu kantaa rakennusaloihin, tarkentuivat suunnitelmat ajan kuluessa. Muun muassa Arkkitehti-lehden esittelyssä on asemapiirros, jossa Saukkolan rakennukseen on merkitty kaksi etelään suuntautuvaa siipeä, joiden väliin jää puoliavoin piha-alue. (Arkkitehti 1969:3, 33).

Alueen rakennusten suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, päävastuun ollessa projektin alussa Jaakko Tähtisellä.

Rakennesuunnittelijana oli Insinööritoimisto Ahonen-Ilveskoski. Rakennustyyppeinä käytettiin kolmikerroksisia lamellitaloja ja seitsenkerroksisia pistetaloja. Rakennukset on sijoitettu väljästi puustoiseen rinnemaastoon, joka laskeutuu Saukonpuistoon. Asuinrakennusten ulkoseinät ovat betonipintaisia ruutuelementtejä. Kantavat väliseinät ovat suurmuottiseiniä ja betonielementtejä, kevyet väliseinät puolestaan betonielementtejä ja lastulevyseiniä. Välipohjat ja parvekkeet ovat betonielementtejä. (Arkkitehti 1969:3, 33). Rakennusten julkisivuissa on käytetty sileää betoniruutuelementtiä valkeaksi maalattuna, ikkunavyöhykkeissä rihlattua yhtiöittäin vaihtelevasti väritettyä betonia. Parvekkeiden kohdalla tummaksi sävytetyt puuritulat muodostavat vertikaalin aiheen. Sokkeleissa on käytetty sekä pesubetonia että sileää maalattua betonia. Pistetalojen ullakovyöhykkeessä on teräksistä Plagan-levyä. Lamellitalojen vesikatot ovat tasakattomaisia loivia pulpettikattoja, katemateriaalina paloluokiteltu bitumihuopakate. Porrashuoneiden kohdalla katoilla on valoa päästävät muovikuvut. Tyypiltään lamellitalot

perustuvat aikakaudelle luonteenomaiseen, ns. Kirjahyllyrunkorakenteeseen. (Mäkiö 1994, 62).

Tähtiset pyrkivät suunnittelemaan asunnot vastaamaan mahdollisimman hyvää Arava-tasoa. Lamellitalot ja yksi pistetalosta ovatkin asuntohallituksen lainoittamia. Alue myös oli tarkoitettu liittämään juuri rakenteilla olevaan kaupungin kaukolämpöverkkoon, jolloin lämpökeskuksen rakentamiselta ja siihen investoinnilta vältyttiin. Näin myös tehtiin. (Wacklin 1998, 52-53).

Asunto Oy Saukonpuisto, E-rappu.

Vastavalmistunut Saukonmäen liikekeskus lumisessa talvimaisemassa, jossa arkkitehtuurin niukkailmeinen eleganssi korostuu. Myös vähäeleiset mainostekstit oli sovitettu tähän arkkitehtuuriin. Kuva vuodelta 1969, Veikko Lintinen. Tampere-Seuran kuva-arkisto.

4. Saukonmäen liikekeskus ja Saukkola

Saukonmäen liikekeskus mainittiin vuoden 1969 Tammerkoski-lehdessä Tampereen ensimmäiseksi nykyaikaiseksi liike- ja palvelukeskukseksi. Näin epäilemättä olikin. Tampereen varhaisten, 1960-luvun, lähiöiden ostoskeskukset olivat kooltaan ja palveluiltaan varsin vaatimattomia, vaikkakin sinänsä moderneja ratkaisuja kuten esimerkiksi Ruotulassa. Rahoitusratkaisultaan Saukonmäen liikekeskus poikkesi tavanomaisista ostoskeskuksista sillä Kiinteistö Oy Saukonmäen Liikekeskuksen osakepääomasta 2/3 oli Saukonmäen asunto-osakeyhtiöiltä ja 1/3 osa asuntoalueen rakennuttajalta, Tampella-yhtiöltä. (Tammerkoski 1: 1969)

Ostoskeskusten synty liittyy Suomessa 1950-luvun suurten kaupunkien asuntoalueiden ja erityisesti lähiöiden suunnitteluun. Tavoitteena oli lähiöiden omavaraisuus palveluiden suhteen ja liiketilojen keskittäminen yhteen pisteeseen. Vaikutteita haettiin muiden Pohjoismaiden lisäksi Yhdysvalloista ja Keski-Euroopasta. Muun muassa Saukonmäen suunnitteluun osallistunut professori Olli Kivinen kävi 1960-luvulla Saksassa tutustumassa ostoskeskuksiin. Myös keskusliikkeiden ja pankkien edustajat olivat

näkyvästi mukana näillä matkoilla. (Hankonen 1994, 230; Ostari – lähiön sydän 2004, 29-34). Itsepalvelun periaate lähti kaupan rakennemuutokseen liittyvästä vähittäiskaupan rationalisoinnista, johon myös osuustoimintaliike pyrki. Tyypillisesti Saukonmäenkin liikekeskuksessa tulivat toimimaan pankki, osuusliike ja K-kauppa. Valintamyymälöiden perustamista puolsi voimakkaasti myös 1967 voimaantullut terveydenhoitoasetus, joka yhdessä pakkaustekniikan kehityksen kanssa lopetti muun muassa aiemmin käytäntönä olleen maidon annostelun kaupassa. (Hankonen 1994, 233).

1960-luvun lähiöiden liikerakentamisessa selkein muutos aiempaan oli liiketilojen sijoittaminen erilleen asuintaloista. ”Nyky päivän myymälää ei voida onnistuneesti sijoittaa kymmenkerroksiseen tornitaloon enempää kuin kolmikerroksiseen lamellitaloonkaan. Rationaalisen liiketalon pitää olla erillinen, yksi- tai kaksikerroksinen rakennus ja sijaita asuintalon vieressä.” Helsingin kauppakamari totesi jo 1958 lausunnossaan, että ”ostoskeskus olisi sijoitettava asumalähiön liikenteelliseen polttopisteeseen, sillä liikennevirtaus on ostoskes-

kuksen tärkein edellytys”. (Hankonen 1994, 248–250).

Artikkelissaan Ostarit, esikaupunkien keitaat arkkitehti Tommi Lindh kuvaa lähiöiden varhaisvaiheiden ostoskeskuksia: ”1950-luvun lopussa ja 1960-luvulla eri puolille Suomea rakennetut ostarit olivat yleensä atriumtyyppisiä, katoksien toisiinsa liitettyjä rakennusryhmiä. Yksikerroksinen ja tasakattoinen ratkaisu mahdollisti suuren runkosyvyyden ja toimintojen mukaan vaihtelevat pohjaratkaisut. Rakennukset olivat usein sisäänpäin kääntyneitä, jolloin myymälöiden suuret ikkunat avautuivat atriumpihalle, kun taas parkkipaikkojen ja lastauslaitureiden suuntaan julkisivut olivat umpinaiset.” (Lindh 2002, 66).

Saukonmäen liikekeskus luoteesta, kuva vuodelta 1969, Veikko Lintinen. Tampere-Seuran kuva-arkisto.

Saukonmäen liikekeskukseen puoliavoin atriumpiha.

Saukkolan eteläjulkisivussa on käytetty 1960-luvun arkkitehtuurille tyypillistä alumiinipeltiä.

Saukonmäen liikekeskus sijaitsee Kalevan puistotien ja Vainiokadun kulmassa eräänlaisessa liikenteellisessä polttopisteessä siten, että tavaraliikenne voidaan hoitaa täysin katuverkostosta ja pihakatu, entinen Omakatu säästyy liikekeskuksen huoltoliikenteeltä. Liikekeskus on perusratkaisultaan L-muotoinen, kaksikerroksinen rakennus, jonka liiketilat avautuvat yläpihalle. Pihaa kiertää katettu jalankulkuvyöhyke avoimen piha-alueen muodostaessa pysäköintialueen. Rakennuksen alakerta oli yhtenäistä pysäköinti- ja lastaustilaa. Autopaikkoja oli tässä tilassa kaikkiaan 76, joskaan alussa ei kaikkia otettu käyttöön. Liikekerroksessa oli tilat kahdelle suurelle, yli 400 neliön valintamyymälälle. Tiloihin sijoittuivat Osuusliike Voiman E-myy-mälä sekä kauppias Leo Tanskasen K-suurvalin-tamyymälä. Jälkimmäiseen liittyi 40-paikkainen kahvila Masuuni. Liikekeskuksesta sai pysyvät tilat myös Pohjoismaiden Yhdyspankki, joka oli aiemmin toiminut alueella ns. nomadina eli kevyessä siirrettävässä pankkiyksikössä. Näitä tilapäispankkien malleja suunnitteli 1960-luvulla arkkitehtitoimisto Veikko Malmio. Liikekeskuksessa toimi myös ravintola Saukko, kukka-kauppa, parturikampaamo sekä Tammer-Aitan pienoistavaratalo. (Tammerkoski 1: 1969).

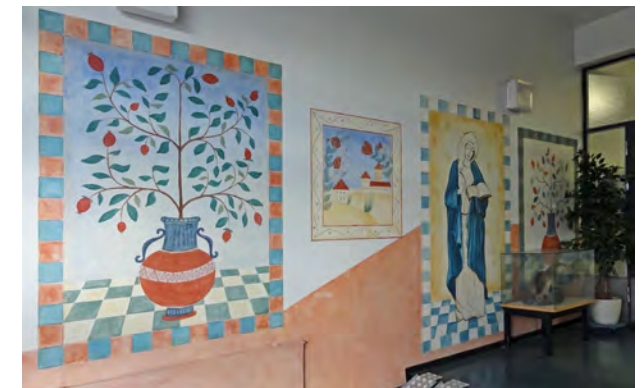
Liikekeskuksen paikoitusta suunniteltaessa tarkasteltiin myös koko Saukonmäen alueen paikoitustilannetta. Ostoskeskuksessa laskettiin tarvittavan hallissa 76 paikkaa ja pihalla 47 paik-

kaa. Lisäksi Saukkolan tarpeeksi laskettiin 33 autopaikkaa. Asunto-osakeyhtiöille laskettiin jo tuolloin yhtä monta autopaikkaa kuin asuntoa. Liikekeskukseen on liittynyt alun alkaen myös työkeskus Saukkola, joka täydentää liikekeskusta kaupunginosan sosiaalisen elämän ja harrastustoiminnan keskuksena. Kahdeksan kerhohuoneen lisäksi keskuksessa on urheilu- ja voimistelusalii, jota voidaan käyttää myös erilaisiin yleisötilaisuuksiin. Saukkolan toimintakeskus on osa vuonna 1929 perustetun Ahjolan Setlementin kansalaisopistoa. Tampella on alusta saakka tukenut setlementtitoimintaa, jonka katsottiin olevan yritysjohdolle mieluisampi vaihtoehto työväenjärjestöille. Saukkola oli toiminut jo sotavuosilta alkaen Saukonmäelä yhtiön omistamissa tiloissa työväenasuntojen kellarikerrokseen sijoitetuissa kerhohuoneissa. (Tampella tänään 3:1969, 16).

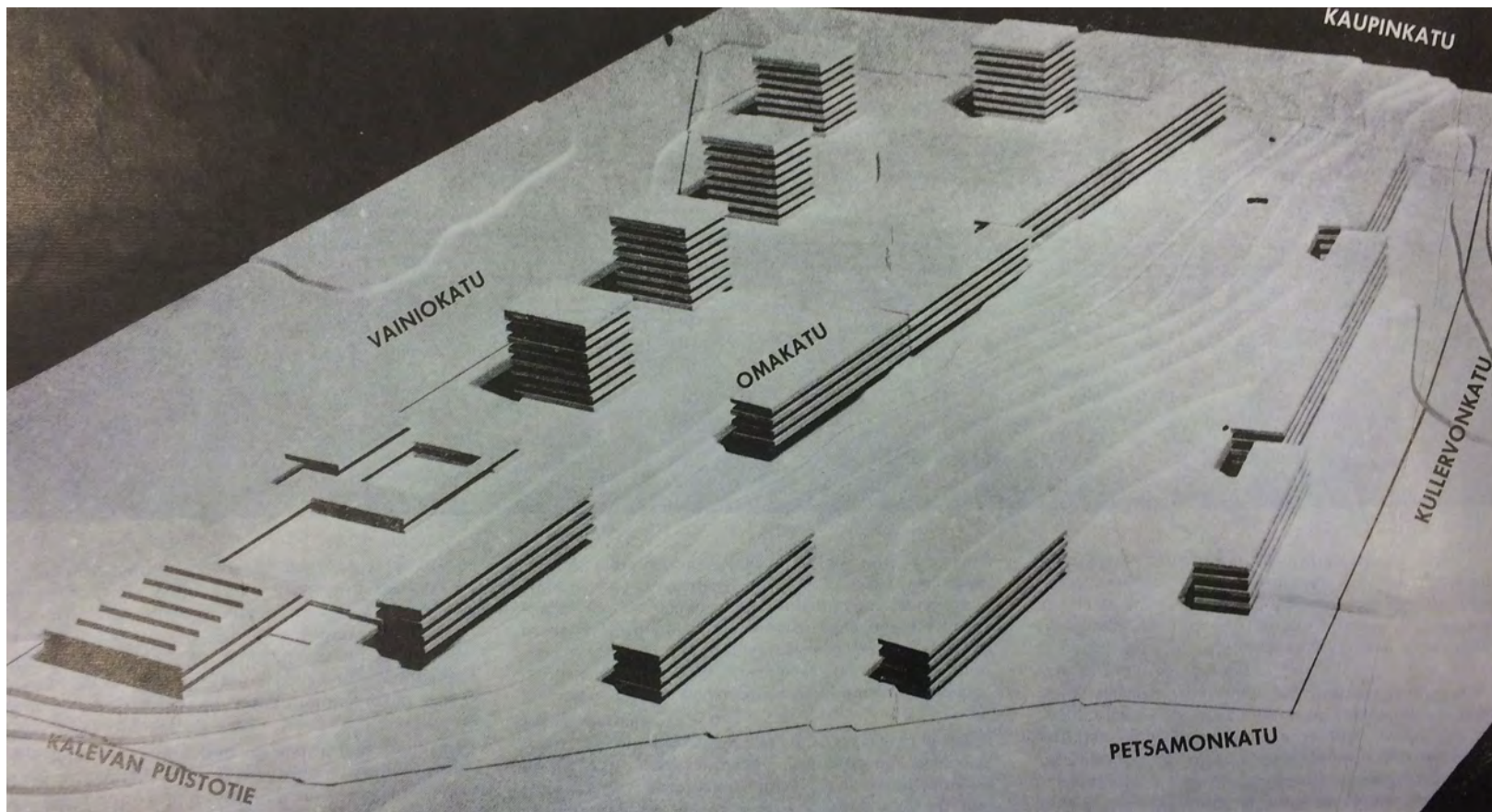
”Yhdistyksen tarkoituksena on Tampereen kaupungissa ja sen lähialueella herättää kristillistä vastuuntuntoa sekä siihen perustuvaa uskonnollista ja siveellistä toimintaa, erittäinkin pyrkien tyydyttämään teollisuuden ja liike-elämän palveluksessa olevan väestön uskonnollisia, siveellisiä, sivistyksellisiä ja yhteiskunnallisia tarpeita ja sitä varten aikaansaamaan henkilökohtaista kosketusta ja keskinäistä avunantoa eri kutsumusaloilla työskentelevien ihmisten kesken.” (Tampella tänään 3:1969, 18). Saukkolan pääurakoitsijana oli Oy Tampella

Ab. Keskuksen johtokunnan puheenjohtajana oli maisteri ja sosiaalineuvos Artturi Tienari, Tampellan sosiaalitoimen päällikkö ja Tampella tänään -lehden päätoimittaja. Antti ja Jaakko Tähtisen suunnittelema toimitalo vihittiin käyttöönsä maaliskuussa 1968. (Tampella tänään 3:1969, 16-19).

Arkkitehtuuriltaan liikekeskus lukeutuu ajan moderniin, selkeään suuntaukseen. Jaakko Tähtinen valitsi katujulkisivujen ilmeeksi sulkeutuneen, horisontaalisuutta korostavan linjan. Valkeaksi maalattua betonia jäsentävät tummat kapeat vaakasyvennykset. Vainiokadun puolella linjaa jatkaa Saukkolan valkea rakennusvolyymi, jossa on puolestaan vertikaali uritus. Rakennukset ovat säilyttäneet poikkeuksellisen hyvin alkuperäisen asunsa joskin liikekeskuksen luonne on toiminnallisesti passivoitunut, mikä heijastuu myös ympäristöön.

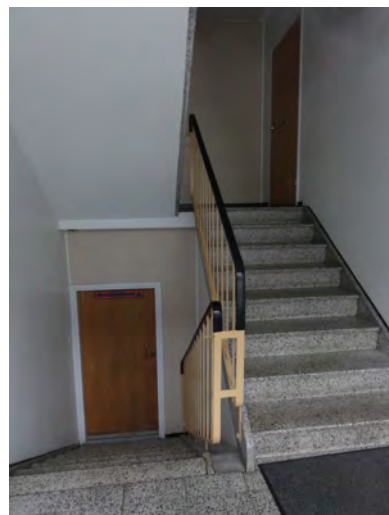
Saukkolan sisäänkäynnin maalauskoristelua.

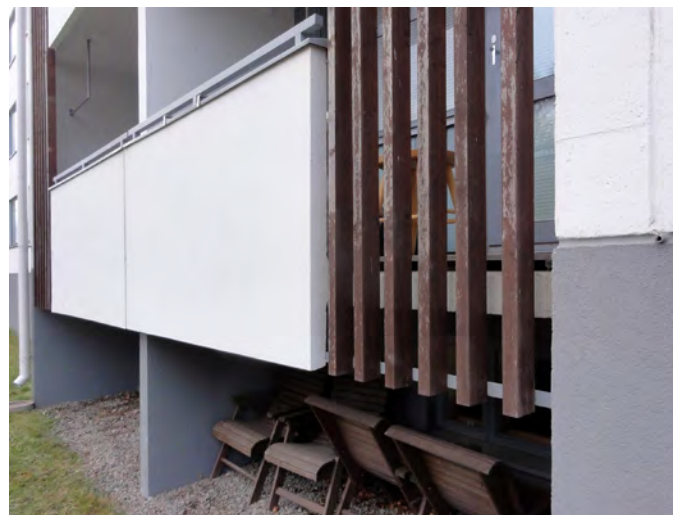
*Saukonmäen
pienoismallia
esiteltiin Tampella
tänään -lehdessä
numerossa 5/1965.*

*Lamellitalon sisäänkäynti,
Asunto Oy Saukonrinne.*

*Oy Saukonrinteen
porrashuone.*

*Pistetalon parvekkeissa on betoninen etulevy ja tummaksi
sävytetty vertikaali puusäleikkö*

*Pistetaloissa on myös uudistettu parvekkeita
parvekelasituksin ja opaalisilevyin.*

5. Saukonmäen arkkitehtuurin ominaispiirteistä

Alueen yhtenäiselle arkkitehtuurille on ominaista selkeys ja väljyys. Seitsenkerroksiset pistetalot ja kolmikerroksiset lamellitalot muodostavat veistoksellisen, maastonmuodot huomioonottavan kokonaisuuden. Elementtitekniikkaan perustuvien rakennusten vastapainona alueen puusto ja tonttipihojen vihervyöhykkeet aikaansaavat ilmavuutta sekä estävät häiritsevät näköyhteydet naapuritalojen välillä.

Saukonmäen rakentaminen osui aikakauteen, jolloin elementtitekniikka valtasi nopeasti alaa asuntorakentamisessa. Ensimmäiset täyslementtitalot olivat nousseet Tampereella jo 1962. Mattinen & Niemelän rakennusliike toi täällä ensimmäisenä elementtitekniikan aluerakentamiseen. Elementtirakentaminen edellytti myös asemakaavoilta joustavuutta. Ruotsalainen Ivan Duvhök totesi 1966, että asemakaavat on suunniteltava siten, että talojen paikkoja ja muotoja voidaan muuttaa torninosturiradoille sopiviksi. Tiet ja kadut tulee suunnitella niin, että ne soveltuvat torninosturiradoille. Tarvitaan vain talotyypit ja summittaiset kerrosluvut. Alueella tuli käyttää vain muutamia pohjaratkaisutyyppejä. (Mäkiö 1994, 28) Juuri näin Saukonmäen kohdalla toimittiin: Alapeuson asemakaavassa 1963 ei ole merkitty rakennusaloja, ainoastaan kerrosalat ja maksimikorkeudet.

Mattinen & Niemelä oli rakentamassa myös Saukonmäkeä. Ainakin Saukonrinteen ensimmäinen lamellitalo on sen rakentama kun samaan aikaan Keskisen rakennusliike pystytti Saukonportin pistetaloja. Molemmissa kohteissa käytettiin torninostureita. (Tampella tänään 1:1966, 19). Lamellitalot toteutettiin modernina kirjahyllyrunkona sandwich-elementein. Näissä päätyjen elementit ovat paksumpia, yleensä 31 cm, jossa ulkopuolinen betonikerros on 7 cm, mineraalivilla 9 cm ja kantava sisäkuori 15 cm. Pitkien seinien paksuus on 22 cm, jossa ulkoseinä rullalla käsitelty betoni 6 cm, mineraalivilla 9 cm ja betoninen sisäkuori 7 cm. Huoneisto- ja puisteluarvekkeet ovat rungon ulkopuolisia elementtejä, joissa pieliseinät ovat kantavia. Parvekkeiden etulevyt ovat niin ikään betonista ja niiden aukkoa varjostaa osin tummaksi sävytetty vertikaali puusäleikkö. Puisteluarvekkeiden kaiteet ovat teräksisiä pinnakaiteita. Rakennusten ikkunavyöhykkeen välit ovat kautta linjan rihlattia betonia ja pinnan värisävyt vaihtelevat taloyhtiöittäin. Värisävyt ovat säilyneet hyvin, joskin jonkin verran haalistuneina. Betonipintaiset sokkelit ovat kautta linjan harmaita. Porrashuoneille antaa leimansa aikakaudelle tyypillinen harmaasävytteinen mosaiikkipintainen betoni askelmissa ja porrastasanteilla. Kaiteet ovat teräskaiteita mustin muovipintaisin käsijohtein.

Rakennusten ulkoasussa tapahtuneita muutoksia voi pitää varsin vähäisinä arkkitehtonisen yleisilmeen kannalta. Lamellitalojen parvekela-situkset on toteutettu yhtenäisesti, samoin pistetalojen opaalilasitukset. Myös parvekkeiden rakenteita on uudistettu pistetalloissa. Niissä on myös rakennettu esteettömyyden edellyttämät luiskat sekä uudistettu hissejä. Ikkunoiden vaihtaminen alumiinikehyksisiin on toteutettu useimmissa rakennuksissa.

Detaljikuva pistetalon julkisivusta

Saukonmäen asuntoalueen kulttuurihistoriallinen arvo muodostuu lähinnä seuraavista seikoista:

- Saukonmäki edustaa siirtymävaihetta teollisuustyöväestön asunto-olojen järjestämisessä. Kun aiemmin teollisuusyritykset, ja Tampella muiden mukana, olivat rakennuttaneet pääosin vuokrataloja työntekijöilleen ryhtyi Tampella 1960-luvun alussa edistämään asunto-osakeyhtiöiden muodostamista. Yhtiö oli vuosina 1950-55 rakennuttanut Pekolan viisi punatiilistä kerrostaloa Aino ja Alvar Aallon suunnitelmien mukaan. Rakennukset olivat kuitenkin vuokra-asuntoja. Saukonmäen kohdalla yhtiö tarjosi työntekijöilleen edullisen mahdollisuuden omistusasumiseen, tontin pitkän vuokra-ajan ja Arava-lainoituksen mahdollistavan rakennusten suunnittelun muodossa.
- Arkkitehtuuriltaan Saukonmäen asuntoalue edustaa aikakautensa korkeatasoista suunnittelua. Vaikka rakennuksissa käytettiin ajan modernia elementtitekniikkaa, muodostuu niiden yhtenäinen ilme selkeästä massoittelemasta sekä vähäeleisestä julkisivujen jäsentelystä. Alueen yleisvaikutelma on avara ja viherympäristöjä on niin rakennusten välissä kuin alueen eteläpuolella Saukonpuistossa.
- Rakennusten arkkitehtuuri on säilyttänyt hyvin alkuperäiset ominaispiirteensä huolimatta esimerkiksi parvekelasituksista. Muutokset on tehty yhtenäisin perustein Saukonmäki Oy:n toimesta.
- Saukonmäen liikekeskus ja Saukkola muodostavat arkkitehtonisesti arvokkaan kokonaisuuden. Se on säilynyt muutoin hyvin, mutta liikekeskus on toiminnallisesti sulkeutunut eikä se palvele alueen tai lähiympäristön tarpeita siten kuin alkuaan on suunniteltu.

6. Saukonmäen alueen kulttuurihistoriallisesta arvosta

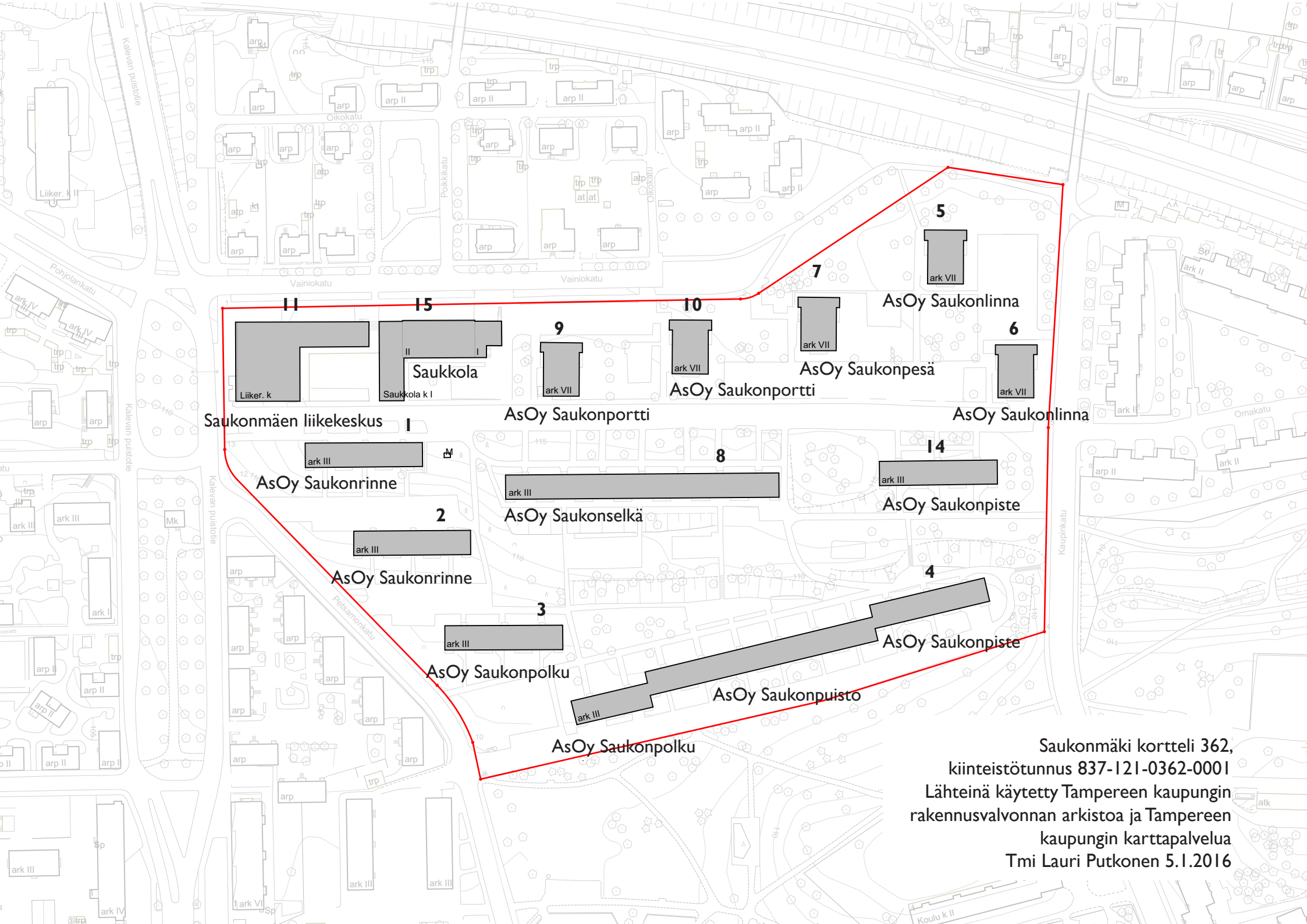
Saukonmäki on ollut yhtenä tarkasteltavana kohteena vuosina 2010 Tampereen kaupungin EHYT-selvityksessä (Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella). Tuolloin Saukonmäen alue arvotettiin arkkitehtonisilta arvoiltaan ja alueelliselta yhtenäisyydeltään korkeimpaan luokkaan. Selvityksessä todetaan, että alueen rakennuskanta on yleisesti ottaen säilyttänyt alkuperäisen korkeatasoisen, mutta yksinkertaisen ilmeensä vuosikymmenten ajan. Rakennusten detaljointi ja koristeaiheet ovat yksinkertaisia, mutta erinomaisesti aikaa kestäneitä. Liikekeskuksesta ja Saukkolasta todetaan niiden muodostavan arkkitehtonisesti komean aiheen alueelle saavuttaessa. Saukonmäen ostoskeskusta pidetään tyyppiesimerkkinä 1960-luvun moderneista ostoskeskuksista. Liikerakennus ja kerhotalo hahmottuvat yhtenä kokonaisuutena ja ovat arkkitehtuuriltaan samaa ”perhettä” Saukonmäen asuintalojen kanssa. Tämän päivän tilanteessa Saukkola muodostaa yhä aktiivisen osan Saukonmäen ja ympäristön toimintaa, mutta liikekeskuksen

kaupalliset toiminnot ovat pubia lukuun ottamatta jääneet melko sulkeutuneiksi.

Tässä selvityksessä ei Saukonmäen rakennuksia ole arvotettu erikseen, koska koko alue on nähtävä yhtenä, yhtenäisesti suunniteltuna ja rakennettuna kokonaisuutena.

Saukonmäki on luokiteltu tuoreessa Pirkanmaan maakuntakaavan luonnoksessa maakunnallisesti merkittäväksi. Myös Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristöselvityksessä vuodelta 2012 Saukonmäki yhdessä sen lähellä sijaitsevien Litukan rivitalojen ja siirtolapuutarhan kanssa muodostavat arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön. Saukonmäen asuntoalue rajautuu myös valtakunnallisesti merkittävään Kalevan kaupunginosan ja kirkon kokonaisuuteen. Kalevan RKY-alueesta on vuonna 2015 ilmestynyt rakennushistoriaselvitys ja rakentamistapaohjeet. Lisäksi Saukonmäkeen liittyy kiinteästi Saukonpuisto, jonka perusparannussuunnitelma on valmistunut viime vuonna.

Alueen arvoja on selvitetty vuonna 2010 toteutetun Asuinalueiden inventointi ja arvottaminen –projektin yhteydessä. Tuolloin Saukonmäki sai erittäin hyvän arvion alueellisesta yhtenäisyydestä ja arkkitehtonisista arvoista sekä hyvät arviot paikallisesta identiteetistä ja ympäristöarvoista. Kokonaisuudessaan Saukonmäki on arvotettu aikakauden edustavaksi asuinalueeksi ja arkkitehtonisesti arvokkaaksi kokonaisuudeksi, jossa alkuperäinen korttelirakenne, ympäristö ja rakennuskanta on säilynyt. Toimenpidesuosituksena esitetään, että arkkitehtonisesti arvokkaalla alueella tulisi pyrkiä säilyttämään korttelirakenne, viherympäristö ja rakennusten alkuperäiset ominaispiirteet. Virheelliset rakenneratkaisut pyritään korjaamaan siten, että rakennusten arkkitehtoniset arvot säilyvät. Edelleen todetaan, että alue on arka muutoksille. (Asuinalueiden inventointi ja arvottaminen 2010, 37-38).

- 11 Liiker. k
- 15 Saukkola
- 9 ark VII
- 10 ark VII
- 7 ark VII
- 5 ark VII
- 6 ark VII
- 12 Saukonmäen liikekeskus
- 1 AsOy Saukonrinne
- 8 ark III
- 14 ark III
- 2 ark III
- AsOy Saukonrinne
- AsOy Saukonselkä
- AsOy Saukonpiste
- 3 ark III
- AsOy Saukonpolku
- 4 ark III
- AsOy Saukonpuisto
- AsOy Saukonpolku

Saukonmäki kortteli 362,
kiinteistötunnus 837-121-0362-0001
Lähteinä käytetty Tampereen kaupungin
rakennusvalvonnan arkistoa ja Tampereen
kaupungin karttapalvelua
Tmi Lauri Putkonen 5.1.2016

7. Rakennuskohtainen luettelo

Rakennusno: I

Yhtiö: Asunto Oy Saukonrinne

Valmistunut: 1969

Katuosoite: Petsamonkatu 1

Kolmikerroksinen lamellitalo, neljä porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Pääpiirustukset vahvistettu 2.2.1966. Suunnitelmat 27.12.1965? Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen.

(As Oy Saukonrinteen toinen lamellitalo toteutettiin kolme vuotta myöhemmin samoilla piirustuksilla kuin aiempi rakennus).

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna ruskehtavanharmaaksi, parvekevyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate. Porrashuoneiden betoniset tuuletusparvekkeet ulkonevat yhtenäisinä seinäpinnasta. Myös huoneistoparvekkeet ulkonevat rakennusrungosta joten rakennus edustaa ajalle tyypillistä, ns. kirjahyllyrakennetta.

Muutospirustukset 15.9.1989, uudet alumiinikehyksiset parvekelasit, puuritulän takana kuviolasi.

Asunto Oy Saukonrinteessä yhteensä 50 asuntoa.

Asunto Oy Saukonrinne, rakennus 1.

Rakennusno: 2
Yhtiö: Asunto Oy Saukonrinne
Valmistunut: 1966
Katuosoite: Petsamonkatu 3

Kolmikerroksinen lamellitalo, kolme porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Pääpiirustukset vahvistettu 2.2.1966. Suunnitelmat 27.12.1965 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Jaakko Tähtinen.

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna ruskehtavanharmaaksi, parvekevyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate. Porrashuoneiden betoniset tuuletusparvekkeet ulkonevat yhtenäisinä seinäpinnasta. Myös huoneistoparvekkeet ulkonevat rakennusrungosta joten rakennus edustaa ajalle tyyppillistä, ns. kirjahyllyrakennetta.

Muutospiirustukset 15.9.1989, uudet alumiinikehyksiset parvekelasit, puuritiän takana kuviolasi.

6.2.1997 LVI-työ

Asunto Oy Saukonrinteessä yhteensä 50 asuntoa.

Asunto Oy Saukonrinne, rakennus 2.

Rakennusno: 3
Yhtiö: Asunto Oy Saukonpolku
Valmistunut: 1969
Katuosoite: Petsamonkatu 5

Kolmikerroksinen lamellitalo, kolme porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Pääpiirustukset vahvistettu 3.7.1968. Suunnitelmat 29.1.1968 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Antti Tähtinen.

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna harmaaksi, parvekeyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate. Porrashuoneiden betoniset tuuletusparvekkeet ulkonevat yhtenäisinä seinäpinnasta. Myös huoneistoparvekkeet ulkonevat rakennusrungosta joten rakennus edustaa ajalle tyyppillistä, ns. kirjahyllyrakennetta.

Muutospiirustukset 15.9.1989, 6.7.1990, uudet alumiinikehyksiset parvekelasit, puuritilän takana kuviolasi.

Asunto Oy Saukonpolun kahdessa rakennuksessa yhteensä 39 asuntoa.

Asunto Oy Saukonpolku, rakennus 3.

Rakennusnro: 4
Yhtiö: Asunto Oy Saukonpolku
Valmistunut: 1969
Katuosoite: Petsamonkatu 7

Kolmikerroksinen lamellitalo, kaksi porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Rakennus liittyy osa pitkää lamellia Asunto Oy Saukonpuistoon. Pääpiirustukset vahvistettu 3.7.1968. Suunnitelmat 29.1.1968 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Antti Tähtinen.

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna harmaaksi, parvekeyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate. Porrashuoneiden betoniset tuuletusparvekkeet ulkonevat yhtenäisinä seinäpinnasta. Myös huoneistoparvekkeet ulkonevat rakennusrungosta joten rakennus edustaa ajalle tyypillistä, ns. kirjahyllyrakennetta. Muutospiirustukset 15.9.1989, 6.7.1990, uudet alumiinikehyksiset parvekelasit

Asunto Oy Saukonpolun kahdessa rakennuksessa yhteensä 39 asuntoa.

Asunto Oy Saukonpolku, rakennus 4.

Rakennusno: 4
Yhtiö: Asunto Oy Saukonpuisto
Valmistunut: 1969
Katuosoite: Petsamonkatu 7

Kolmikerroksinen pitkä lamellitalo, kahdeksan porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Pääpiirustukset vahvistettu 4.6.1969. Suunnitelmat 16.8.1965, 12.5.1967, 17.1. ja 24.1.1969 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajina Jaakko ja Antti Tähtinen.

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna harmaaksi, parvekeyvyöhykkeissä tummaksi kuultovärjätty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate. Porrashuoneiden betoniset tuuletusparvekkeet ulkonevat yhtenäisinä seinäpinasta.

Muutospäirustukset 13.10.1989, uudet alumiini-kehyksiset parvekelasit.

Asunto Oy Saukonpuistossa 53 asuntoa.

Asunto Oy Saukonpuisto, rakennus 4.

Rakennusno: 4

Yhtiö: Asunto Oy Saukonpiste

Valmistunut: 1971

Katuosoite: Petsamonkatu 7

Kolmikerroksinen lamellitalo, kolme porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Pääpiirustukset vahvistettu 25.2.1970. Suunnitelmat 4.2.1969 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Antti Tähtinen.

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna vaaleanpunertavaksi, parvekevyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate.

Asunto Oy Saukonpisteessä (rakennukset 4 ja 14) yhteensä 51 asuntoa.

Asunto Oy Saukonpiste, rakennus 4.

Rakennusnro: 5
Yhtiö: Asunto Oy Saukonlinna
Valmistunut: 1967
Katuosoite: Kaupinkatu 20 B

Seitsemänkerroksinen pistetalo. Rakennus D.
Pääpiirustukset vahvistettu 7.12.1966
Suunnitelmat 21.10.1966 Arkkitehtitoimisto
Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Jaakko
Tähtinen.

Julkisivumateriaalina maalattu betoni, parve-
kevyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima,
sokkelissa sirotepinta, ullakkokerroksessa
Plagan-teräslevy. Kaksi parvekelinjaa.

Asunto Oy Saukonlinnassa yhteensä 82 asun-
toa.

Oikealla Asunto Oy Saukonlinna, rakennus 5.

Rakennusno: 6
Yhtiö: Asunto Oy Saukonlinna
Valmistunut: 1967
Katuosoite: Kaupinkatu 24 A

Seitsemänkerroksinen pistetalo. Rakennus E.
Pääpiirustukset vahvistettu 7.12.1966
Suunnitelmat 21.10.1966 Arkkitehtitoimisto
Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Jaakko
Tähtinen.

Julkisivumateriaalina maalattu betoni, parve-
kevyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima,
sokkelissa sirotepinta, ullakkokerroksessa
Plagan-teräslevy. Kaksi parvekelinjaa.
Asunto Oy Saukonlinnassa yhteensä 82 asun-
toa.

Asunto Oy Saukonlinna, rakennus 6.

Rakennusno: 7
Yhtiö: Asunto Oy Saukonpesä
Valmistunut: 1967
Katuosoite: Kaupinkatu 22

Seitsemänkerroksinen pistetalo. Rakennus C.
Pääpiirustukset vahvistettu 7.12.1966
Suunnitelmat 21.10.1966 Arkkitehtitoimisto
Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Jaakko
Tähtinen.

Julkisivumateriaalina maalattu betoni, parve-
kevyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima,
sokkelissa sirotepinta, ullakkokerroksessa
Plagan-teräslevy. Muista pistetaloista poiketen
Saukonpesässä vain yksi parvekelinja.

Muutospiirustus 10.3.1988 rakennemuutos,
sisäänkäynnin katos
3.11.1992 parvekelasit

Asunto Oy Saukonpesässä 35 asuntoa.

Asunto Oy Saukonpesä, rakennus 7.

Rakennusno: 8
Yhtiö: Asunto Oy Saukonselkä
Valmistunut: 1968
Katuosoite: Kaupinkatu 26

Kolmikerroksinen pitkä lamellitalo, kahdeksan porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Pääpiirustukset vahvistettu 7.6.1967. Suunnitelmat 25.4.1967 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Antti Tähtinen.

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna harmaaksi, parvekeyvyöhykkeissä tummaksi kuultovärjätty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate. Porrashuoneiden betoniset tuuletusparvekkeet ulkonevat yhtenäisinä seinäpinna. Myös huoneistoparvekkeet ulkonevat rakennusrungosta joten rakennus edustaa ajalle tyyppillistä, ns. kirjahyllyrakennetta.

Muutospiirustukset 13.1.1989, julkisivun muutos, ikkunat osaksi uusittu

20.4.1990, julkisivun muutos, parvekelasit, kerhotilan muutos

Osakeyhtiössä 56 asuntoa.

Asunto Oy Saukonselkä, rakennus 8.

Rakennusno: 9
Yhtiö: Asunto Oy Saukonportti
Valmistunut: 1966
Katuosoite: Vainiokatu 4

Seitsemänkerroksinen pistetalo. Rakennus A.
Pääpiirustukset vahvistettu 15.9.1965
Suunnitelmat 5.5.1965 ja 14.5.1965 Arkkitehti-
toimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittaja-
na Jaakko Tähtinen.

Julkisivumateriaalina maalattu betoni, parveke-
vyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima, sok-
kelissa sirotepinta, ullakkokerroksessa teräslevy.
Kaksi parvekelinjaa.

Muutospiirustukset 3.9.1991 parvekelasit

25.11.2009 Arkkitehtitoimisto Tähti-Set Oy,
julkisivumuutokset, parvekkeisiin opaalilasit

Rakennuksessa 40 asuntoa.

Asunto Oy Saukonportti, rakennus 9.

Rakennusno: I 0
Yhtiö: Asunto Oy Saukonportti
Valmistunut: 1966
Katuosoite: Vainiokatu 6

Seitsemänkerroksinen pistetalo. Rakennus B.
Pääpiirustukset vahvistettu 15.9.1965
Suunnitelmat 5.5.1965 ja 14.5.1965 Arkkitehti-
toimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittaja-
na Jaakko Tähtinen.

Julkisivumateriaalina valkeaksi maalattu betoni,
parvekeyvyöhykkeissä tummaksi käsitelty puuri-
ma, sokkelissa sirotepinta, ullakkokerroksessa
teräslevy. Kaksi parvekelinjaa.

Muutospiirustukset 3.9.1991 parvekelasit

25.11.2009 Arkkitehtitoimisto Tähti-Set Oy
julkisivumuutokset, parvekkeisiin opaalilasit

Rakennuksessa 40 asuntoa.

Vasemmalla Asunto Oy Saukonportti, rakennus 10.

Rakennusnro: I I

Yhtiö: Saukonmäen liikekeskus

Valmistunut: 1968

Katuosoite: Kalevan puistotie 7

Kaksikerroksinen liikekeskus, alakerrassa liiketiloja ja lastaus- ja pysäköintihalli 76 autolle, yläkerrassa liiketiloja, mm. kaksi valintamyymälää, pinta-alaltaan 492 ja 498 neliötä sekä pankki ja kahvio. Pääpiirustukset vahvistettu 30.12.1967. Suunnitelmat 14.11.1967, 15.12.1967 ja 1.6.1968 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Jaakko Tähtinen.

Julkisivumateriaaleina valkeaksi maalattu betoni harmain horisontaalein jäsentelyurin, vaaleankeltainen kahitiili, polttomaalattu alumiinilevy, sokkeli pesubetonia. Piha-alueella julkisivua kiertää teräspilareiden kannattama jalankulkukatos. Kadun puolelta pihaa rajaa valkeaksi maalattu betoniatia.

Muutospäivityksiä:

25.9.1968, liikekeskuksen pohjakerros ja 1. kerros, myymälä- ja ruokalatojen muutos, Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen
23.1.1974 muutoksia sisätiloissa
29.12.1976 muutoksia sisätiloissa
29.5.1981 muutoksia sisätiloissa, mainos
23.7.1982 muutoksia sisätiloissa, mainos
25.7.1985 tilamuutos
25.7.1986 julkisivumuutoksia, tilamuutos
26.2.1988 julkisivumuutoksia, mainos
1.7.1988 julkisivumuutos, mainos
16.6.1989 julkisivumuutos, pankkiautomaatti
21.11.1990, valomainos
13.7.1992
29.4.1999
28.10.1999
21.12.2006 terassi Pub Harald
17.1.2008 tupakointitila Pub Harald

Saukonmäen liikekeskuksen länsijulkisivu, rakennus 11

Saukonmäen liikekeskuksen kulma, Pub Harald, rakennus 11

Rakennusno: I 4
Yhtiö: Asunto Oy Saukonpiste
Valmistunut: 1971
Katuosoite: Kaupinkatu 28

Kolmikerroksinen lamellitalo, kolme porrashuonetta, maanpäällinen kellarikerros. Pääpiirustukset vahvistettu 25.2.1970. Suunnitelmat 2.3.1968, 19.2.1969 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Antti Tähtinen.

Julkisivumateriaalina betonielementti valkeaksi maalattuna, rihlattu betoni maalattuna vaaleanpunertavaksi, parvekevyöhykkeissä tummaksi käsitelty puurima, betonisokkeli tummanharmaaksi maalattuna. Vesikatossa paloluokiteltu huopakate. Porrashuoneiden betoniset tuuletusparvekkeet ulkonevat yhtenäisinä seinäpinnasta. Myös huoneistoparvekkeet ulkonevat rakennusrungosta joten rakennus edustaa ajalle tyyppillistä, ns. kirjahyllyrakennetta.

Asunto Oy Saukonpisteessä (rakennukset 4 ja I4) yhteensä 51 asuntoa.

Asunto Oy Saukonpiste, rakennus 14

Rakennusnro: 15
Yhtiö: Saukkola
Valmistunut: 1968
Katuosoite: Vainiokatu 2

Kaksi-, osin yksikerroksinen työkeskus. Pääpiirustukset vahvistettu 30.12.1967. Suunnitelmat 4.12 ja 8.12.1967, 13.12.1967 ja 25.3.1968
Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen, allekirjoittajana Jaakko Tähtinen.

Julkisivumateriaaleina valkeaksi maalattu betoni harmain jäsentelyurin, polttomaalattu alumiinilevy, vaaleankeltainen kahitiili, sokkeli pesubetonia. Seinärakenteena ulkokuori 9 cm betoni, 10 cm mineraalivilla, sisäkuori 8 cm betonia. Vesikaton kannattajina hitsatut teräsprimäärit. Katteena kolminkertainen huopa ja Robertson teräslevy. Sisätiloissa koneellinen ilmastointi.

Muutospiirustuksia 5.2.1969 Saukkolan autotalli, 3.1.1968 SOK:n rakennusosasto Pauli Lehtinen

25.10.1985 sisätilamuutos

Saukkolan eteläjulkisivu, rakennus 15.

Saukkolan pohjoisjulkisivu, rakennus 15.

Lähteet ja kirjallisuus

Kansallisarkisto, digitaaliarkisto: Kaupunkikartat, Tampere

Kartat ja ilmakuvat:

<https://kartat.tampere.fi/oskari>

Museokeskus Vapriikki, Siiri-kuvapalvelu

<http://vapriikki.fi/kuva-arkisto/siiri-kuvapalvelu/>

Tampereen kaupunki, Rakennusvalvonnan arkisto

Tampereen kaupunginarkisto, käsikirjasto

Tampere-seuran kuva-arkisto

Saukonmäki Oy:n internetsivut,

<http://saukonmaki.fi/historia.php>

Arkkitehti 1969:3. Saukonmäki, Tampere.

Asuinalueiden inventointi ja arvottaminen (1960–1980 -luvut)
Saukonmäki, Kaarilan aukio, Haukiluoma ja Linnainmaa. Tampereen kaupunki. Kaupunkiympäristön kehittäminen. Maankäytön suunnittelu. 2010. WSP Finland Oy.

<http://www.tampere.fi/liitteet/a/5xRpMCGCD/asuinalueidenarvottaminen6080luvut.pdf>

Hakkarainen, Linda 2011: Rakennetun ympäristön inventointi – Tampereen Kaleva. Lahden ammattikorkeakoulu. Tekniikan ala, ympäristötekniikan koulutusohjelma, opinnäytetyö.
<https://publications.theseus.fi/handle/10024/32870>

Hankonen, Johanna 1994: Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentamisessa 1960-luvulla. Tampere; Otatieto Oy & Gaudeamus.

Heiniö, Sulo, Saukonmäen asuntoyhteiskunta 25-vuotias. Tampella tänään 11/12: 1945, s. 5-8.

Hytönen, Yki – Seppänen, Matti 2009: Tehdään elementeistä. Suomalaisen betonielementtirakentamisen historia. Helsinki: Betonituote Oy.

Kahri, Esko – Pyykönen, Hannu 1994: Asuntoarkkitehtuuri ja –suunnittelu. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Laitinen, Karitta 2012: Helsingin ostoskeskukset – uutta modernia ja kadonnutta. Aalto-yliopiston julkaisusarja Tiede Teknologia 12/2012.

Lindh, Tommi 2002: Ostarit, esikaupunkien keitaat. Markkinoilta markettiin. Euroopan rakennusperintöpäivät 2002. Toimittaja Marja Ivars. Helsinki: Suomen Kotiseutuliitto.

Luukinen, Ari & Santasalo, Tuomas 1990: Vanhojen ostoskeskusten kaupallinen kehittäminen. Tuomas Santasalo Ky. Helsinki.

Meurman, Otto-I. 1947: Asemakaavaoppi. Helsinki 1947.

Mäkiö, Erkki 1994: Kerrostalot 1960-1975. Petri Neuvonen, Erkki Mäkiö, Maarit Malinen. Rakennustieto 1994.

Neuvonen, Petri 2006: Kerrostalot 1880-2000. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Neuvonen, Petri 2009: Kerrostalon julkisivukorjaus. Julkisivun ominaispiirteet ja korjaustavan valinta. Suomen ympäristö 37/2009.

Saresto, Sari – Salminen, Anne – Vierto, Mira 2004: Ostari – Lähiön sydän. Rakennushistoriallinen selvitys. Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 2/2004.

Saukonmäki korttelikortit 13.8.2010. Kaupunkiympäristön kehittäminen, maankäytön suunnittelu. Tampereen kaupunki 2010. http://www.tampere.fi/liitteet/s/5xY9didW8/Saukonmaki_korttelikortit.pdf

Savela, Petra 2010. Saukonmäen kerrostaloalueen lisärakentaminen ja kehittäminen. Tampereen teknillinen yliopisto, arkkitehtuurin koulutusohjelma. <http://www.tampere.fi/liitteet/a/5xRpMCGCD/asuinalueidenarvottaminen6080luvut.pdf>

Selvitys rakennetusta kulttuuriympäristöstä ja rakentamistapaohje. Tampereen kaupunki 16.6.2015. http://www.tampere.fi/liitteet/k/smMy00tztg/Kaleva_RTO_150617.pdf

Siltamäen kontaktikaupunki. Inventointi • Arvotus • Kehittämisperiaatteet • Korjaustapaohjeet. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2009:3. http://lahioprojekti.hel.fi/sites/default/files/files/Korjaustapaohjeet/siltamaen_korjaustapaohjeet_2009-3.pdf

Suodenjoki, Sami, Petsamon sosiaaliset olot. Koskesta voimaa –sivusto. <http://www15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1918-40/petsamo3.htm>

Tammerkoski 1991:10. Saukonmäen puutaloalue, s. 31.

Tammerkoski 1969:1. Saukonmäen liikekeskus. Tampereen ensimmäinen nykyaikainen liike- ja palve-lukeskus, s. 16-18.

Tampella tänään 7-8: 1964, 1-4. Saukonmäkisuunnitelma toteutuu.

Tampella tänään 1966:1, s. 1. Kertomus Tampellan v:n 1965 sosiaalitoiminnasta.

Tampella tänään 3: 1966, s. 8, Asunto Oy Saukonportin valmistuminen lähestyy.

Tampella tänään 5: 1966, s. 13-14, Saukonmäen ensimmäiset lamellitalot valmistumassa

Tampella tänään 5: 1968, 12. Saukonmäen ostoskeskus avattiin: 5000 kävijää alkajaisiksi.

Tampella tänään 2: 1969, 17. Suosi suomalaista! Suosi Saukonmäen liikekeskusta! Se on kaikki kotiinpäin!

Tampella tänään 3: 1969 16-19. Saukkola 25-vuotias, Saukkola 1968. Tampereen kaupunginhallituksen pöytäkirjat 13.3.1963, N:o 47. Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Osake-yhtiö 1856–1931. Helsinki 1931.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998. Teksti Marjatta Leskinen ja Juha Jaakola. Tampereen kaupungin ympäristötoimi, kaavoitusyksikkö julkaisuja 2/98.

Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö 2012. A-Insinöörit Suunnittelu Oy. Tampereen kaupunki. http://www.tampere.fi/liitteet/r/6LdTsBNBI/Rakennettu_kulttuuriymparisto2012_raportti.pdf

Tienari, Artturi, Katsaus teollisuuden sosiaalitoimintaan. Talouselämä 1963, s. 490-491.

Tienari, Artturi, Saukonmäkeä saneerataan. Tammerkoski 1965, 322-324.

Wacklin, Matti 1998: Petsamo. Kapeaa leipää, laveaa elämää. Etu-Petsamo, Pellavanpetsamo, Perä-Petsamo, Lapintalot, Ludekylä. Julkaisijat Petsamon omakotiyhdistys ry, Tampereen kaupunki, Tampereen kaupunginosat julkaisusarja XIII. Tampere.

Liite 1: VERTAILUKOHTIA MUIHIN OSTOSKESKUKSIIN

Saukonmäen liikekeskus on tietyllä tapaa erikoistapaus tamperelaisessa ostoskeskusvalikoimassa, sillä vaikka Saukonmäen alueella on lähiömäisiä piirteitä, on se kuitenkin perinteiseen kaupunkirakenteeseen rakennettu yhtenäinen kortteli. Sen liikekeskus on aikanaan palvellut oman korttelin asukkaiden lisäksi myös lähikortteleiden kuluttajia. Varhaisiin lähiöihin kuten Ruotulaan ja Peltolammiin verrattuna Saukonmäen liikekeskus on arkkitehtonisesti kunnianhimoisemmin toteutettu ja yhdessä siihen liitetyn Saukkolan kanssavaikuttavampi kokonaisuus. Kaukajärven ja Lentävänniemen ostoskeskusten arkkitehtuurissa on samaa horisontaalisuuden korostusta, mutta niissä puuttuu selkeä kaupunkikuvallinen yhteys ympäröiviin asuntoalueisiin, mikä Saukonmäessä on leimallista.

Saukonmäen tyyppisiä 1960-luvun esikaupunkien ostoskeskuksia on löydettävissä lähinnä Helsingistä. Lauttasaaren ja Kulosaaren ostoskeskukset rakennettiin aikanaan olemassa olevan kaupunkirakenteen täydennyksinä. Seuraavassa käsitellään eräiden pääkaupunkiseudun ostoskeskusten tilannetta tänään. Ostoskeskusten kulttuurihistoriallista arvoa on punnittu muun muassa Helsingin kaupunginmuseon ja Vantaan kaupunginmuseon selvityksissä. Myös Jyväskylässä on Keski-Suomen museo inventoinut Huhtasuon ostoskeskuksen asemakaavanmuutoksen yhteydessä. Vuonna 1990 julkaistu Tuomas Santasalon ja Ari Luukisen tutkimus vanhojen ostoskeskusten kaupallisesta kehittämisestä on edelleen ajankohtainen pohdittaessa liikekeskusten tulevaisuutta. Uusimpia alan selvityksiä on Karitta Laitisen perusteellinen ja kattava selvitys Helsingin ostoskeskuksista.

Arvioitaessa Saukonmäen liikekeskuksen kulttuurihistoriallista arvoa, on todettava, että valtakunnallista verrokkiaineistoa ei vielä ole saatavissa. Valtakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskevassa luettelossa on mainittu muutamia ostoskeskuksia osana arkkitehtonisesti arvokkaita lähiöympäristöjä (Helsingin Pihlajamäki, Tampereen Hervanta, Jyväskylän Viitaniemi), mutta selvästikään käytettävissä ei ole ollut vielä riittävästi tietoa kokonaiskuvan luomiseen.

Vertailutilanteita helsinkiläisistä ostoskeskuksista

Ostoskeskusten nykytilanteesta on haastateltu Helsingin kaupunginmuseon tutkija Sari Sarestoa 22.1.2016

Lauttasaaren ostoskeskus (1)

Arkkitehti Olli Kivisen suunnittelema ostoskeskus valmistui 1970. Sisäpihamallinen ostoskeskus on ollut keskeinen osa Lauttasaaren yhtenäistä kaupunkikuvaa. Liikekeskus tuli jo vuosia sitten tilanteeseen, jossa olisi tullut ryhtyä laajoihin peruskorjauksiin. Vaihtoehdoksi valikoitui purku ja täydellinen uudisrakentaminen. Parhailaan tontille nousee uusi kauppakeskus, ja sen päälle kolme asuinkerrostaloa.

Lehtisaaren ostoskeskus (2)

Helsingin ostoskeskuksista Lehtisaari on arkkitehtuuriltaan parhaiten verrattavissa Saukonmäen liikekeskukseen. Olli Kivisen suunnittelema ostoskeskus valmistui vuonna 1967. Myös täällä vaalea betoninen ostoskeskus liittyy kiinteästi ympäröivään asuntoalueeseen. Pääjulkisivussa vaakalinjat nousevat veistoksellisesti esiin otsalistan, terrassin kaiteen ja niiden väliin jäävän avoimen tilan välisinä suhteina. (Ostari – lähiön sydän 2004, 68) Ostoskeskus on vuokratontilla, jonka vuokra-aika päättyy 2019. Toistaiseksi tilanne on ratkaisematta, mutta liikekeskuksessa

on toimintaa, mm. ravintoloita, kerhotoimintaa, pienyrityksiä ja suurehko rengasliike. Päivittäistavarakauppaa ei enää ole. Alueen asemakaavoitus on vireillä ja tavoitteena on muuttaa aluetta ”kaupunkimaisemmaksi”, mikä merkitsisi asuinkerrostaloja ja niiden pohjakerrokseen liiketiloja. (Laitinen 2012, 53)

Kulosaaren ostoskeskus (3)

Kulosaaren ostoskeskus on Helsingin vanhimpia. Arkkitehti Erkki Karvisen suunnittelema liikekeskus valmistui vuonna 1960. Karvisesta kehkeytyikin aikakauden tuotteliain liikekeskusten suunnittelija. Rakennus on terassoitu ja osin kaksikerroksinen. Rakennuksen keskuspiha on yhdeltä sivulta avoin ja sitä kiertää yhtenäinen avokatos. Liikekeskus on aktiivisessa käytössä ja siinä toimii päivittäistavarakaupan ohella ravintoloita ja muita palveluita. Osa liiketiloista on kuitenkin tyhjiillään. Ostoskeskus on arvioitu arkkitehtonisesti merkittäväksi, korkeimpaan luokkaan, Helsingin kaupunginmuseon raportissa 2004.

Kulosaaren ostoskeskuksen tulevaisuudesta on käyty kiivasta keskustelua. Vaihtoehtoina on ollut täydellinen purkaminen, nykyisellään säilyttäminen ja täydennysrakentaminen, jossa pääosa ostoskeskuksesta säilyisi, mutta osa

siitä lisärakennetaan asuinkäyttöön. Näistä jälkimmäisin vaihtoehto vaikuttaa tällä hetkellä, julkisen kuulemisen jälkeen, toteuttamiskelpoisimmalta.

Puotinharjun ostoskeskus (4)

Arkkitehti Erkki Karvisen suunnittelema Puotinharjun ostoskeskus Puhos valmistui 1964, jolloin se oli lajissaan maan suurin. Alkuperäiseen suunnitelmaan kuului arkkitehtonisesti vaikuttava viuhkamainen osa, joka on myöhemmin purettu. Säilynyttä on sen sijaan kaksikerroksisen rakennuksen suuri pyöreä keskuspiha. Ostoskeskusta laajennettiin 1989 laatikkomaisella uudisosalla. (Ostari – lähiön sydän 2004, 82).

Tänään Puhos on eksoottinen kauppakeskus, sillä maahanmuuttajien asuttaman alueen keskellä Puhokseen on sijoittunut mm. kaksi halal-lihakauppaa ja muita maahanmuuttajia palvelevia liikkeitä. Parhailaan tutkitaan mahdollisuuksia täydennysrakentamiseen. Kaupunginmuseon ostariselvityksessä ykkösluokkaan sijoitettua vanhaa ostoskeskusta ei ole vielä määritelty säilytettäväksi, mutta tulevassa kaavassa saatetaan tähän päätyä. Laajennusosa tullaan kuitenkin todennäköisesti purkamaan eikä kaupunginmuseokaan sitä vastusta.

1

3

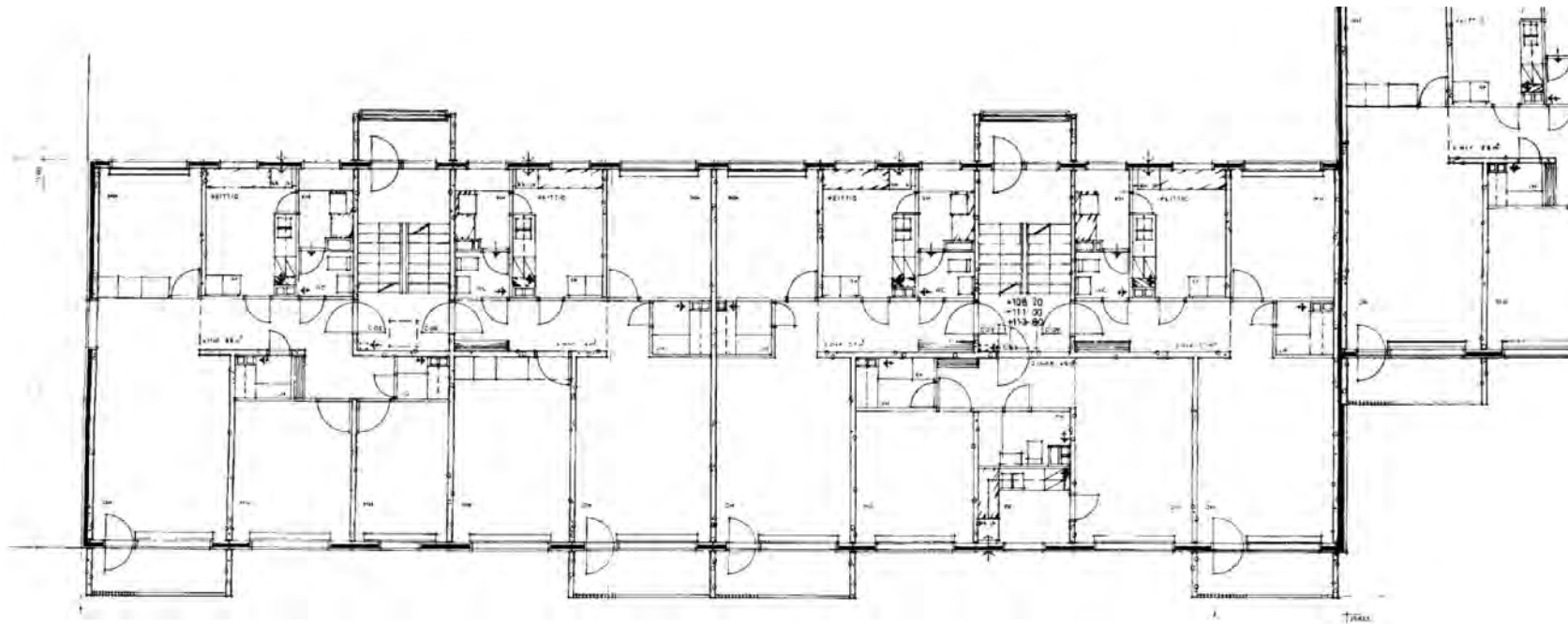

2

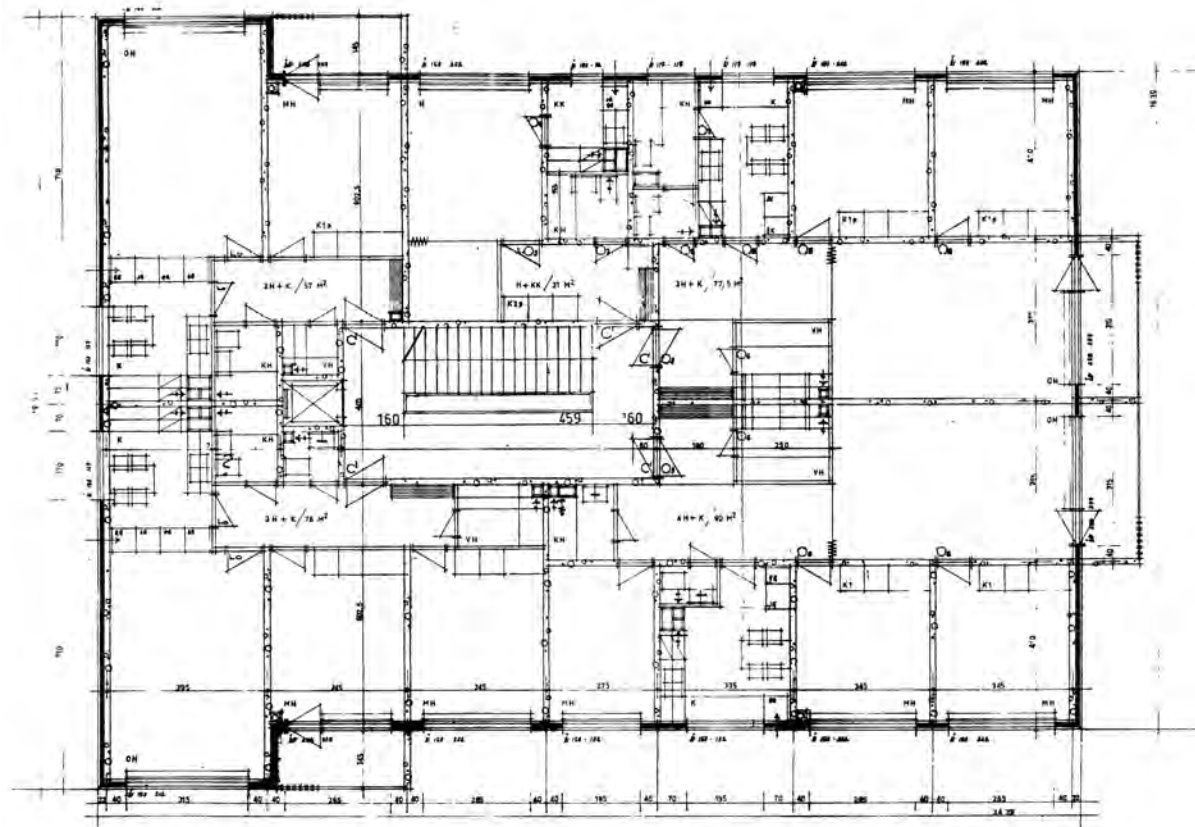

4

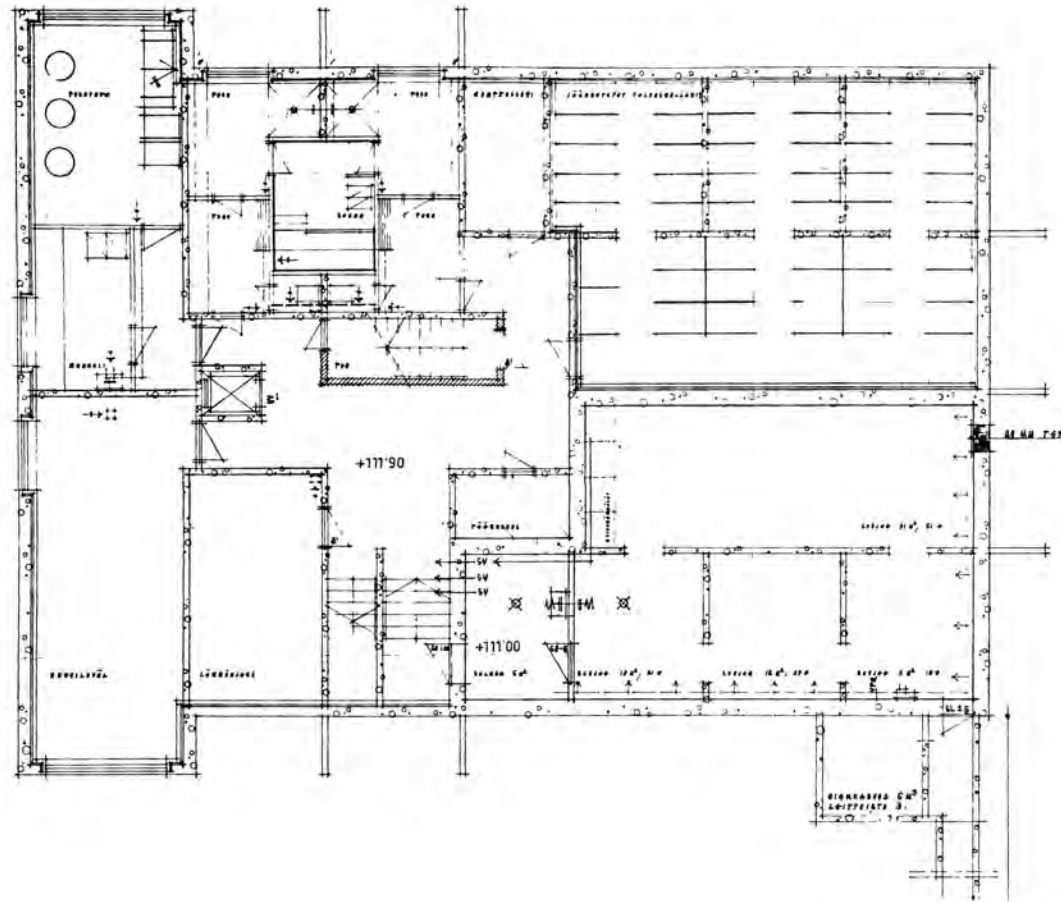
Liite 2: SAUKONMÄEN ASUINTALOJEN POHJAPIIRUSTUKSIA

*Asunto Oy Saukonpolku, talo 4,
lamellitalon asuinkerroksen pohjapiirustus
29.1.1968 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen.
Saukonmäki Oy:n arkisto.*

Asunto Oy Saukonpesä, talo C,
pistetalon asuinkerroksen pohjapiirustus
10.5.1966 ja 22.11.1966 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen.
Saukonmäki Oy:n arkisto.

Asunto Oy Saukonpesä, talo C,
 pistetalon kellarikerroksen pohjapiirustus
 10.5.1966 Arkkitehtitoimisto Jaakko ja Antti Tähtinen.
 Saukonmäki Oy:n arkisto.